

KROG IN BUZINCI

IVAN ZELKO

K obravnavanju zemljišča Belmure in srednjeveške Sobote pritegujem še področje naselbin *Krog* in *Buzinec*. O Krogu ni podatkov, da bi v srednjem veku pripadal gospodarskemu dvoru v Soboti. Vendar se za XI. in XII. stoletje more domnevati, da so ga podobno kot Petanjce prištevali k širšemu zemljiškemu kompleksu, namreč k zemljišču Muri, točneje Notranji Muri ali Belmuri.

V bližini Sobote je bilo v srednjem veku naselje Buzinci, pri katerem je treba rešiti problem lokalizacije in presoditi, ali ni morda kraj Buzinci istoveten s Pribinovo Buzinico.

1. CERKVENA DESETINA V KROGU

Do srede XIX. stoletja se je ohranila cerkvena desetina v kraju Krogu, katere začetek sega v XIII. stoletje. Okoliščine o nastanku desetine nam podaja listina iz leta 1298.¹ Tega leta se je osebno oglasil v Pannonhalmi grof in jobagio Železne županije Machya iz Nemes-Csóa, da bi pred benediktinskim konventom uredil svojo in ženino oporoko. Z darilnico, ki jo je ob tej priložnosti izdal pannonhalmi konvent, podeljuje grof Machya v svojem imenu in v imenu svoje bolne žene Helene, ki zaradi notranjih nemirov v državi in daljne poti ni mogla osebno priti v Pannonhalmo, vasvárskemu kapitlju več naselij »cum omnibus utilitatibus et pertinenciis«. Med podeljenimi naselbinami je tudi Krog ob Muri, ki ga je žena Helena podedovala po svojem prvem možu Ezavu (Isou) in ga sedaj daruje cerkvi sv. Mihaela v Železnem gradu z željo, da bi bila ona in mož Machya pokopana v tej cerkvi. — Grof Machya je vzel s seboj v Pannonhalmo pismo ženino oporoko, ki jo je naredila v navzočnosti dominikanskega priora in brata Blaža iz Szombathelya ter šesterih sosednih duhovnikov, ko je težko zbolela.

Z navedeno listino, ki jo hrani v svojem arhivu vasvársko-szombathelyski kapitelj, si je vasvárski kolegiatni kapitelj pridobil določene zemljiške pravice nad Krogom. Toda sčasoma je ista pravica prešla na gyórski stolni kapitelj, za katerega je vasvárski kapitelj izterjaval desetinski dohodek. Kdaj in kako se je to zgodilo, je vprašanje zase. V novem veku si pač gyórski kapitelj lasti desetino in desetinski dohodek v Krogu, o čemer pričata najemni pogodbi iz let 1841 in 1847, s katerima daje gyórski kapitelj občini

Krog desetino v zakup. Listini sta javnosti malo znani in se v madžarskem izvirniku ter v slovenskem prevodu glasita:²

Szerződés³

Mi alább irtt Győri káptalan mind azon már régi időktől fogva legjobb jussal minket illető dézmát és dézmabéli jövődelmet, mely T. N. Vassvármegyében fekvő Korongi helységből jár, és mely általunk ennek előtte rész szerint kész pénzüil, rész szerint küllömbféle javakban, és productumokban bészedettett, vagy pedig az esztendőknék és időknék mi volta szerint hol nagyobb, hol kevesebb árendába kiadattatott az említett Korongi helységnek, vagyis a helység községének hat egymás után következő esztendőkre, ugmint 1839-ik esztendőtil 1845-ik esztendeig minden második esztendőn fizetendő 17 f és 27 er. p. p. árendában áltol adjuk olly formán: hogy a nevezett Korongi helység 1841, 1843, 1845-ik esztendőknben, mindenkor october hónapnak 10-ik napján a felebb kitett árenda pénzeket maga költségén biztos embere áltol Szombathelyre elküldeni, és ott a mi Tisztünknek, vagy ki-küldöttünknek letenni köteles légyen, a mit ha elmulasztana, négy forint büntetést fizetni tartozzon, melyet a káptalan minden bíró nélkül is rajta meg vehessen. A midőn pedig ezen árendálásnok ideje eltelvén 1845-ik esztendőben a szokott két esztendőbéli árenda le fog fizettetni, akkor ezen szerződésnek tovább való terjesztése végett Expressussai áltol magát jelenteni el ne mulassa a többször nevezett helység. — Mi pedig Korongi helységnek községe ezen szerződésnek minden pontyait ezennel elfogadjuk. — Melynek nagyobb erősségére ezen szerződés levél mind két részrül alá irattatott, és meg petséltetvén, két hasonló párban elkészült, és költ Norsinczon 5-ik Juny 1841.

Győri káptalan

L. S.

Horváth András T. N. győri káptalani Urod. ügyvéd

L. S.

x Horváth Mihály Korongi Helység öreg bírója

x Zsálig Iván Korongi Helység eskütje

Agustich Sándor Tettes N. Vas Vármegyének (Juras...) ac SzBírója előtt

L. S. (izginul pečat)

Hogy tizenhét forintokat 27 errokat ezüst pengő pénzben tevés végett a T. Győri Káptalannak kezemhez vettem ezennel megismérem. Költ Szombathelyen 2-ik Octoberban 1841.

Az az 17. for. 27. cr. ezüst p. pénzben.

Kráncsics József, Apát Szombathelyi Kanonok és Pápóczy Perjely mint a T. Győri Káptalannak Megbizotja.

Hogy tizenhét forintokat 27 errokat ezüst pengő pénzben mint a T. Győri Káptalannak járandó Dézma pénzt a Korongi helység részéről mint az előbb irt Káptalannak megbizottja kezemhez vettem ezennel megismérem. Költ Szombathelyen 25-ik Octoberban 1843.

Az az 17. for. 27. cr. p. p.

Kráncsics József Apát és Szombathelyi Ör Kanonok.

Hogy 17 forintokat 27 errok. ezüst pengő pénzben mint a T. Győri Káptalannak 1844 és 1845 évekre járandó Dézma pénz nékem hiány nélkül lefizettettek ezennel megismérem. Költ Szombathelyen 29-ik Septemberben 1845.

Az az 17. for. 27. cr. pengő pénzben.

Kráncsics József Apát és Szombathelyi Ör Kanonok.

Prevod:

Pogodba

Mi podpisani győrski kapitelj dajemo v najem desetino in desetinski dohodek, ki se nas z vso pravico tiče že od davnih časov, kateri nam pripada v Železni županiji ležčem kraju Krogu in katerega smo si dali zbirati deloma v gotovem denarju, deloma v različnem blagu in pridelkih, — ali pa ga izdajali imenovanemu kraju Krogu v najem, kdaj za večjo, kdaj za manjšo (najemnino): po kakovosti let in časov; ali (tako) tudi (sedaj) dajemo krajevni občini v najem za šest naslednjih zaporednih let; namreč za leta od 1839 do 1845, da se vsako drugo leto plačuje 17 f. 27 cr. p. p. na ta način, da je imenovana kroška občina dolžna v letih 1841, 1843, 1845 vsakikrat 10. oktobra na svoje stroške po zanesljivem človeku poslati v Szombathely zgoraj določeno najemnino in jo tam izročiti našemu uradniku ali odposlancu. Ako bi se to opustilo, bi bila (občina) dolžna plačati štiri forinte kazni, katero bi mogel kapitelj od nje izterjati tudi brez vsakega sodnika. — Ko bi ta najemni čas v letu 1845 potekel, tedaj naj ne opusti večkrat imenovani kraj, javiti se po svojih zastopnikih zaradi podaljšanja pogodbe, (kako) se bo plačevala običajna dvoletna

najemnina. — Mi pa občina Krog s tem sprejemamo vse točke te pogodbe. Zaradi večje veljavnosti je bila pogodbeni listina od obeh strank podpisana in opremljena s pečati in izgotovljena v dvojniku ter datirana v Noršincih dne 5. junija 1841.

Győrski kapitelj

L. S.

Horváth Andrej, odvetnik
č. győrskega kapiteljskega gospostva

L. S.

Horváth Mihael, župan kraja Krog
Zsálíg Ivan, zapriseženec
kroškega kraja

Pred Aleksandrom Agustichem, (zapriseženec?) in sodnikom ugledne Železne županije⁴

L. S.

S tem potrjujem, da sem prejel sedemnajst forintov 27 krajcarjev v srebrnem pengő denarju v dobro č. győrskega kapitlja. Datum v Szombathelyu 2. oktobra 1841.

To je 17 for. 27 kr. v srebrnem pengő denarju.

Kráncsics Jožef, opat (—)
somboteljski kanonik in prior (kraja)
Pápócz kot pooblaščenec č. győrskega kapitlja.

S tem potrjujem, da sem sprejel sedemnajst forintov 27 krajcarjev v srebrnem pengő denarju, ki pripada č. győrskemu kapitlju kot desetinski denar od kraja Kroga kot pooblaščenec prej omenjenega kapitlja. Datum v Szombathelyu 23. oktobra 1843.

To je 17 for. 27 kr. p. p.

Kráncsics Jožef, opat in somboteljski kanonik de vigilantia.

S tem potrjujem, da so mi brez primanjkljaja izplačali 17 forintov 27 krajcarjev v srebrnem pengő denarju kot pripadajočo desetino č. győrskemu kapitlju za leti 1844 in 1845. Datum v Szombathelyu 29. septembra 1845.

To je 17 for. 27 kr. v pengő denarju.

Kráncsics Jožef, opat in somboteljski kanonik de vigilantia.

Druga listina, datirana v Noršincih dne 7. junija 1847, se v besedilu strinja z objavljeno. Razlika je v letnicah, ker se pogodba nanaša na čas od 1846—1851, in v znesku najemnine, ki je zvišan na 17 forintov in 52 krajcarjev. Občino Krog so zastopali: Matija Bölent, župan, Ivan Zsálíg in Štefan Bratkovics, zapriseženca. Vsi trije pečati (győrskega kapitlja, kapiteljskega odvetnika in Aleksandra Agusticha, sodnika Železne župa-

nije) so neokrnjeni. Najemniški znesek je bil na navaden način plačan le za prvi dve leti (1846, 1847) 28. septembra 1847. Nadaljnega plačevanja ni bilo.

2. ZEMLJSKA GOSPOSKA KROGA V SREDNJEM IN V ZACETKU NOVEGA VEKA

Najstarejši znani zemljiški gospod Kroga je bil Ezav (Isou = Ezsau⁵), za katerega zve-mo iz listine iz l. 1298.¹ Več kot o imenu pa listina ne poroča.

V letih 1351, 1355, 1355, 1421, 1436 in 1468 se kot zemljiška gosposka na ozemlju Kroga omenja rodbina, imenovana Kroška (... de Korogh).⁶ Simonov sin Nikolaj je bil iz Kroške rodbine in se javlja v letih 1353 in 1355.⁷ Toda l. 1350 si Krog lasti magister Nykv' iz Nagymártona. Kot svojo posest ga pre-pusti svojemu sorodniku Oliveru, kraljev-skemu zakladniku in sodniku z namenom, da naseljuje in uživa področje Kroga. Isto-časno se Oliver obvezuje, da bo oba Kroga, Rakičan (Reketye) in še nekatere druge naselbine na Madžarskem, vrnil, ko bo Nykul to hotel, po Oliverovi smrti pa so jih dolžni vrniti Oliverovi bratje in sinovi z vsemi praviciami.⁸

Podoba je, da je prav ta Nykul bil vzrok spora, ki je nastal zaradi zemljiških pravic do Kroga med Kroško rodbino in imenovanim Nykulom. Spor sta reševala deželna sodnika Tomaž (1353) in Drugeth (1355), vendar po dveh letih spora ni prišlo do pomiritve.⁹

L. 1444 sta si zemljiško pravico nad Krogom, Radostinci in pristavo Vrbovčan (Borbochan) prisvajali rodbini Taplan in Kysfaludy. Rodbina Taplan se omenja tudi leta 1456 kot zemljiški gospod v Krogu.¹⁰

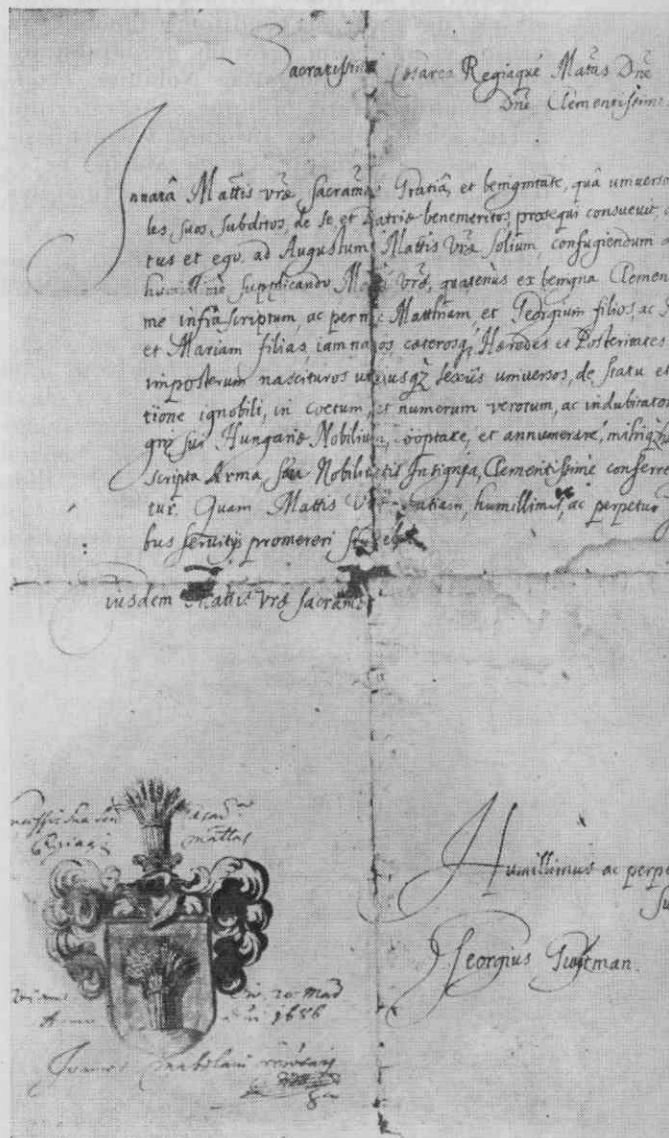
Zaradi pomanjkljivih podatkov je težko določiti, v kakšni obliki in v kolikšnem obsegu so si posamezne rodbine pridobile in uživale zemljiške pravice v Krogu in na njegovem področju.

Zanimivo pa je, kar pravi o zemljiški gosposki v Krogu vizitacijski zapisnik iz leta 1698, da je Krog *posest svobodnikov: bona nobilium*.¹¹

Med kroške svobodniške rodbine spada *Lipičeva* (Lipich) rodbina, ki stopa v ospredje v XVII. stoletju in se omenja l. 1632.¹² V stari soboški cerkvi je imela kripto (pred l. 1743).¹³ Iz l. 1749 sta znana Anton in Baltazar Lipič. Zadnji je bil podžupan Železne županije.¹² L. 1778 nastopa Ivan Lipič kot zemljiški gospod v tišinski župniji (v Rankóvcih) in v kraju Lukáčovci.¹⁴

Primer, kako se je povzpел zaradi zasluga za domovino iz nižje družbene stopnje v višjo, je bil *Jurij Gujtman*, ki si je z odo-

britvijo cesarsko-kraljevske pisarne na Du-naju z dne 20. marca 1686 pridobil plemiški naslov zase, za svoja sinova Matijo in Jurija ter hčerki Heleno in Marijo, za vse svoje dediče-potomce, rojene in ki se bodo rodili še v bodoče. Listina o Gujtmanovem plemiškem naslovu se je ohranila do današnjih dni. Po tradiciji izvira iz kroškega področja.¹⁵ Zato jo v tej zvezi objavljam. Sestavljena je v slogu XVII. stoletja.¹⁶ Značilen je njegov grb: na zelenem podnožju in modrem ozadju stoji pokoncu postavljen rumenorjav pšenični snop. Podoben grb v enaki barvi je tudi na vrhu grba (prim. sliko listine). Spodnji del grba je pravi grb, medtem ko je nad grbom postavljeni pšenični snop čeladni okras.

Listina, s katero je Jurij Gujtman zaprosil leta 1686 za plemiški naslov

Izvirno besedilo Gujtmanove prošnje za podelitev plemiškega naslova z odobritvijo grba je naslednje:

Sacratissim(a)¹⁷ Caesarea Regiaque Matas
Dne Dne Clementissime

Innata Mattis vrae Sacram(ae) Gratia, et benignitate, qua uniuersos fideles suos subditos, de se et patriae benemeritos, prosequi consueuit, animatus et ego, Ad Augustum Mattis vrae Solium, confugiendum duxi, humillime supplicando Ma... vrae, quatenus ex benigna Clementia sua, me infrascriptum, ac per me Matthiam, et Georgium filios, ac Hellenam et Mariam filias, iam na(t)os, caeterosque Haeredes et Posteritates meos etiam imposterum nascituros utriusque Sexus uniuersos, de statu et conditione ignobili, in coetum et numerum verorum, ac indubitatorum Regni Sui Hungariae Nobilium cooperare et annumerare, mihiq(ue) et infrascripta Arma, seu Nobilitatis Insignia, Clementissime conferre dignetur. Quam Mattis Vr... (Gratiam, humillimis, ac perpetuo fidelibus Seruitiis promereri st(ud)eb(o).

Eiusdem Mattis vrae Sacram(ae?)

Humillimus ac perpetuo fidelis subditus

Georgius Guytman

Concissit Sua Sacr. Caesarea
Regiaque Mattas

(grb)

Vienne Die 20. Mart.

Anno Dni 1686

Joannes Matolani Secretarius(?) mp.

Izmed kroških svobodnikov XVIII. stoletja so znani: Jožef Zelko, ki mu je umrla leta

1759 hčerka (ex Korong nobilis Josephi Zelko infans puella Anna),¹⁸ ter Mihael Ščap (Schapp) in Žizek (Sisek), ki sta kot »nemešnjaški« priči nastopila l. 1777 v Turnišču ob pravdi, na čigavem področju stoji turniška cerkev.¹⁹

3. KOLONIZACIJSKO STANJE KROGA V SREDNJEM VEKU

Na področju današnjega kraja Kroga razlikujejo v XIV. stoletju dve naselbini: Veliki in Mali Krog (1331: Nogkorug;²⁰ 1350: duas Kurugh;²¹ 1353: Nogkorongh;²² 1405: Kyskorogh²⁰).

V soseščini Kroga, še na njegovem področju, se v srednjem veku omenja naselbina, ki jo v historičnih zapiskih najdemo v teh-le oblikah: Orbocha (1331),²³ Vrbochanrucy (1353),²² Wrbashanrevi (1355)²⁴ in Borbochan.²⁵ Naselbina je izginila. Protestantski vizitacijski zapisnik iz l. 1627 je ne pozna. Po podatku iz l. 1331 je bila v mejah Velikega Kroga (inter metas possessionis Nogkorug). Pri historičnem zapisku iz l. 1355 je krajevno imenu Wrbachan- dostavljena madžarska beseda -revi (rév), slovenski brod. Iz dostavka -revi (brod) je moči sklepati, da je bilo naselje v bližini Mure, kjer je bil brod čez reko.

Skupno s Krogom je omenjena l. 1444 naselbina Radostinci (Radoztyncz),²⁶ ki je pa zaradi pomanjkanja podatkov ni moči lokalizirati. Le toliko se predpostavlja, da je bila v bližini Kroga. Morda bi podrobna preiskava tamkajšnjih ledinskih imen nakazala smer, kje moramo iskati zemljiški prostor izginulih naselbin Radostincev in Vrbočana.

4. BUZINCI

Krajevno ime *Bozynch* istoveti Klebel z naseljem *Businiza*,²⁷ kjer je v razdobju 840 do 859 salzburški škof Liupram za kneza Pribine posvetil cerkev.²⁸ Zato nas zanima, kje je bil kraj *Bozynch*, da se presodi, ali obstaja razen jezikovne podobnosti še drug razlog, ki bi podkrepil Kleblovo domnevo.

Naselje *Bozynch* se omenja l. 1366 na področju gornjelendavskega gospostva.²⁹ Natančnejših podatkov, ki bi bili važni pri določevanju lokalizacije kraja *Bozynch*, pa Csánki ne navaja, čeprav ni izključeno, da bi ne bilo kaj več povedanega o naselju *Bozynch* v listini körmendskega arhiva, iz katere je Csánki podatek povzel.

Toda za razjasnitev lokalizacije nam more služiti podatek iz l. 1627, ki navaja krajevno ime *Buzincz* v bližini Murske Sobote.³⁰ Vizitacijski zapisnik iz l. 1627 pravi, da je soboški kantor (ludimagister) dobival bero v vaseh: v Krogu, Buzincih in v Lukačoveih.

Pečat györskega kapitlja na listini o cerkveni desetini v Krogu z dne 7. VI. 1847: Marija s krono na glavi je obrnjen na na svojo desno stran; v naročju drži otroka Jezusa

Vendar zopet nastopi težava. Krajevno ime Buzincz je po l. 1627 izginilo. Vizitacijski zapisniki iz let 1698, 1756 in 1778, kjer so omenjena vsa krajevna imena na področju soboške župnije, ga ne poznajo. Pač pa navaja vizitacijski zapisnik iz l. 1698 drugo okolnost, iz katere je moči spoznati, kje je bilo naselje Bozynch (1366), Buzincz (1627).

Po vizitacijskem zapisniku iz l. 1698 dajejo bero soboškemu kantorju vasi: Krog, Lukačovci in trg Rakičan.³¹ Namesto kraja Buzincz nastopa l. 1698 Rakičan. Dolžnost dajatve je torej prešla iz Buzinec na Rakičan. Vsekakor je obstajala za to neka vzročna zveza. Severovzhodno od Rakičana, na severni strani Ledave, najdemo ledinsko ime »Büzonsko« (od Buzinca; na karti Bizensko) in »Büzonski mlin« (na specialni karti napačno: Budinski mlin).³² Semkaj lokaliziram naselje Buzincz,³³ ki se javlja l. 1366 v obliki Bozynch — in je bilo med leti 1627—1698 opustošeno. Uničenje naselja smemo pripisovati turškim vpadom. Podobno so Turki tik pred l. 1627 uničili naselja, ki so bila severovzhodno od Buzinec, namreč Negonec, Tešanovce, Križance, Obrancakovce in Bukovnico. Tri naselja izmed navedenih so v celoti izginila, medtem ko so prebivavci ostali dve naselji Tešanovce in Bukovnico obnovili. Po opustošenju naselja Buzincz so se mogli prebivavci preseliti na zahodno stran Ledave, v sosedni Rakičan, podobno kot so se prebivavci opustošenih krajev Negonec, Tešanovec in Križanec umaknili iz ravnine na bližnje griče, kjer so si zgradili zasilna bivališča, od koder so obdelovali svoja polja v nižjih legah ob požganih in izropanih domovih.³⁴

Opazno je tudi, da je prebivavstvo Rakičana znatno naraslo. L. 1468 je bil kraj Rakičan še kot zaselek (praedium),³⁵ medtem ko je ob koncu XVII. stoletja trg z 229 prebivavci.³⁶ Kajpada je v vihnem XVII. stoletju postal Rakičan privlačen za nezavarovano prebivavstvo zaradi gradu v kraju, ki je prav v XVI./XVII. stoletju prišel do veljave kot obrambna točka v prostrani ravnini.

Prav zaradi dejstva, da so se prebivavci Buzinec zatekli v sosedni Rakičan, more izvirati dolžnost Rakičana, da je po propadu naselja Buzinci Rakičan dajal bero soboškemu kantorju.

Historični zapisek iz l. 1366 pravi, da je naselje Bozynch pripadalo h gornjelendavskemu gospostvu. Dejansko je bilo na meji zemljišč Belmure in Gornje Ledave (Lyndua). V XIV. stoletju pa sta bili obe zemljišči združeni v rokah rodbine Széchy. Zato ga je popisovavec l. 1366 upravičeno prište-

val k zemljišču Lyndwa. Toda po svoji legi je bilo v neposredni bližini Murske Sobote.

Po ugotovitvi lege se dotaknimo še razlogov, zaradi katerih bi moglo biti krajevno ime Bozynch in Buzincz istovetno z Businizo, kjer je dal knez Pribina postaviti cerkev.

Z jezikovnega stališča ni težavno istovetiti Buzinico z Buzinci, kar pa je težko pri *Pesnici* in *Pušincih*, kamor se najčešče lokalizira Pribinova cerkev v Businizi.³⁷

Madžarska historična zapiska krajevnega imena Bozynch in Buzincz sta podana brez slovenske končnice, podobno kot pri večini prekmurskih krajevnih imen. Glede na druga prekmurska krajevna imena v madžarski navedbi se je celotno krajevno ime glasilo: Buzinci, kakor je tudi narečna ljudska oblika. Sprememba Buzinica > Buzinci je po mnogih stoletjih mogoča kot v primeru: Bukovnica pri Dobrovniku, katere srednjeveško ime je Bukovnik (1526: Bokonuk;³⁸ 1405: Bakonuk³⁹) — in pri krajevnem imenu Dabronc (ob gornjem toku reke Marcala v Zalski županiji), ki je slovanskega izvora⁴⁰ in se omenja l. 1421 v ženski obliki: Konyadobroncza.⁴¹

Razvoj imena bi mogel biti: Buzinica (Businiza) > Buzin'ca in pod madžarskim jezikovnim vplivom > Buzinc (Buzincz).

Kakšna je bila cerkev v Buzinici, da je tako brez sledu izginila? O Pribinovih cerkvah v IX. stoletju pravi Milko Kos, da o večini cerkva smemo domnevati, da so bile lesene.⁴² Sicer pa poudarja, da je o zunanji obliki Pribinovih cerkva kaj določnejšega težko reči.⁴³ Pritegnimo še k temu izvajanju madžarskega zgodovinarja Balanyija o po-

Pečat Andreja Horvatha, pravnega zastopnika györskega kapiteljskega gospostva na listini z dne 7. junija 1847: V pravokotnem polju stoji krilati lev z dvignjenim mečem v spreduji šapi. Na vrhu se ponovi isti prizor

deželskih cerkvah na Madžarskem v XI. stoletju, ko so Madžari sprejeli krščanstvo za kralja sv. Štefana; torej na področju nekdanje slovenske Spodnje Panonije. Pravi namreč: »Vaške cerkve so daleč zaostajale v sijaju in velikosti za škofovskimi stolnicami, ki so jih v prvi vrsti zgradili mojstri iz tujine. Po zunanosti so se komaj razlikovale od siromašnih vaških kmečkih koč in so bile večinoma zgrajene iz lesa, v ravnini pa ponekod iz opeke. Ni čudno, ako so se takšne majave zgradbe tako hitro sesule in izginile. Značilno je, da je bil madžarski kralj Ladislav I. komaj pol stoletja pozneje prisiljen z zakonom ukazati, da se znova zgradijo cerkve, ki so zaradi ostarelosti propadle.«⁴⁴

Lesena zgradba kaj lahko brez sledu izgine, kar moremo domnevati tudi o cerkvi v Buzinici. Zlasti še, ako jo prizadene neka katastrofa. Bavarski škofje poročajo leta 900, da so Madžari »požgali božje cerkve in razdejali vsa poslopja, tako da v celi Panoniji, naši največji pokrajini, ni ne ene cerkve.«⁴⁵ Čeprav tega poročila ni vzeti dobesedno, kajti madžarski znanstveniki ugotavljajo, da Madžari krščanstva v Spodnji Panoniji niso v celoti uničili,⁴⁶ vendar pa more vsebovati veliko resnice o cerkvah, ki so bile v bližini nemškega državnega področja po madžarski osvojitvi Panonije — in o katerih so mogli nemški škofje prejeti zanesljivejše podatke, kar moremo domnevati za sedanje prekmursko ozemlje.

Pečat Aleksandra Agusticha, zastopnika Zelezne županije in overovatelja listine z dne 7. junija 1847: V pravokotnem polju se vidi sprednji del ptiča (divja gos ali raca?), ki se v celoti ponovi na vrhu. Ptič ima s puščico preboden vrat

Ako je utemeljeno Kleblovo naziranje, da je Pribinova Buzinica istovetna s krajevnim imenom Bozynch (1366), Buzincz (1627) pri Murski Soboti, potem se je verska tradicija cerkve v Buzinici nadaljevala v soboški cerkvi,⁴⁷ katere začetki segajo v XI.—XII. stoletje, kot smo videli v sestavku o soboški cerkvi.⁴⁸ Zato bo treba ob ponovnem poskusu lokaliziranja Pribinovih cerkva upoštevati tudi primer Bozynch, Buzincz, predvsem še zaradi dejstva, ker je bilo področje Murske Sobote in ob reki Ledavi naseljeno po Slovencih že ob prihodu Madžarov v Spodnjo Panonijo.⁴⁹

OPOMBE

1. Hazai okmánytár. IV. kötet. Győrött 1867, 95—97 (= Cod. dipl. patr.); Wenzel, Codex dipl. Arp. cont., XII, 627—629. — 2. Listino sem navajal v sestavku: Murska Sobota kot sedež arhidiaconata in cerkveno-upravna pripadnost Prekmurja v srednjem veku. Kronika, XI/1, 42. — 3. V listini je često uporabljen dolgi —s—, ki ga podajem v transkripciji z navadnim —s—. — 4. O službi »föszolgabíró-ja« v preteklosti prim.: Uj idők lexikona, V. kötet. Budapest 1938, str. 2558. — Prvotno je opravljal predvsem sodno oblast. Zato je overjal listine. V novejši dobi je bilo težišče njegove službe v administraciji. O vlogi szolgabírója Agusticha v prekmurski javnosti prim. Vasvármegye, 1898, 314. — 5. Melich J., Szláv jövevényiszavaink (Budapest, 1905), I/2, 175. — 6. Csánki D., Magyarország tört. földr., II, 853. — 7. Nagy, Cod. dipl., VI, 74 in 260. — 8. Zala vármegye története. OKLEVÉLTÁR. I. Budapest 1886, 501 (= Zala Okl.). — 9. Nagy, Cod. dipl., VI, 74, 260—261. — 10. Csánki, n. d., II, 852. — 11. Visitatio canonica 1698, 741. Škofijski arhiv v Szombathelyu. — 12. Vasvármegye, 1898, 567. — 13. Visitatio canonica 1756, 1079. Škofijski arhiv v Szombathelyu; Slepcec Janoš, Zgodovina soboške cerkve. Marijin list 1911, 106. — 14. Visitatio can. 1778. Škofijski arhiv v Szombathelyu. — 15. Listino mi je pred vojno izročil na vpogled šol. upravitelj Bela Horvat. — 16. Prim. z listino, ki jo je pisal hrvaški ban Ivan Draškovič cesarju Ferdinandu III. dne 27. febr. 1643 — in jo objavlja Hatvani Mihály, Magyar történelmi okmánytár, a brüsseli országos levéltárból és burgundi könyvtárból, IV. kötet. 1608—1652. Pest, 1859, 291—292. — 17. V oklepaju je rekonstruiran tekst. Listina je strgana in obrabljena vzdolž in počez. — 18. Mrtvaška knjiga župnije Murska Sobota za leto 1759. — 19. Klekl Jožef ml., Na sterom határi lezsi Törniska cerkev. Kalendar Srca Jez. 1912, 56—57, 59. — 20. Csánki, n. d., II, 767. — 21. Zala Okl., I, 501. — 22. Nagy, Cod. dipl., VI, 74. — 23. Csánki, n. d., II, 781. — 24. Nagy, Cod. dipl., VI, 261. — 25. Csánki, n. d., II, 758. — 26. Csánki, n. d., II, 788. — 27. E. Klebel, Die Ostgrenze des Karolingischen Reiches. Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, 21 (1928), 376. — 28. Prim. M. Kos, Conver-

sio Bagoariorum et Carantanorum. V Ljubljani 1936, 85, 87 — in Fr. Kos, Spomenica tisočletnice Metodove smrti. V Ljubljani 1885, 88. — 29. Csánki, n. d., II, 739. — 30. Payr S., Egyháztörténeti emlékek. I. Sopron 1910, 109. — 31. Visitatio can. 1698, 745. — 32. Prim. Specialna karta: Murska Sobota 4-b, razmerje 1 : 25.000. — 33. Prim. zemljevidno karto »Zemljišče Belmura v XIV. stoletju«. Kronika XI/3, 168. — 34. Payr, n. d., I, 111. — 35. Csánki, n. d., II, 788. — 36. Prim. I. Zelko, Statistika prebivalstva v Prekmurju l. 1698. Kronika VI/2, 87. — 37. Zadevno literaturo glej pri M. Kosu, *Conversio*, str. 122. V zadnjem času sta razpravljala o istem predmetu: Alojz Trstenjak, Kje je bila Pribinova Businiza? Svet ob Muri (revija), I (1956), 90—96, in Hans Pirchegger, Wo lag Privinas Businiza? Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark. Graz

1958, 174—175. — 38. Zala Okl., I, 195. — 39. Csánki, n. d., III., 32. — 40. Kniezsa I., Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert. Budapest, 1938, 89; — Ján Stanislav, Slovenský juh v stredoveku. Turčiansky Sv. Martin, 1948, I, 222; II, 156/137. — 41. Csánki, n. d., III, 45. — 42. M. Kos, *Conversio*, 90. — 43. M. Kos, *Conversio*, 85. — 44. Balanyi György, Vallásos élet — iskolák. Magyar művelődés történet. I, 387. — 45. Fr. Kos, *Gradivo*, II, št. 524, str. 245. — 46. Melich J., Szlav jövevényyszavaink. I/2, 98—99. — 47. Prim. [Ivan Zelko], Soboška cerkev — prizorišče škofijske proslave 4100-letnice prihoda svetih bratov Cirila in Metoda med Slovane. Družina (verski list), 1963, št. 12, str. 93/94. — 48. I. Zelko, Ime Tótság in sedež belmurskega arhidiakonata. Kronika XI/2, 98—100. — 49. I. Zelko, Zemljišče Belmura. Kronika XI/3, 176—177.

IZ ZGODOVINE NEGOVE

SLAVICA PAVLIC

ZGODOVINA GRADU

Na prijaznem griču višine 282 m, ki ga obdajajo krog in krog dolinice — nekoč jezera — se dviga grad Negova, ves v zelenju vitkih jagnedov in drugih nasadov.

Tik gradu stojita cerkev in župnišče, nato šoli in nekaj kmečkih hiš. Kraj sam ima tudi nekaj zgodovinskih znamenitosti. Tukaj so odkrili neolitske najdbe, kamne, tk. im. »gromske strele«, pa tudi hallstatsko-ilirske gomile tk. im. »negovske čelade«. Tudi v poznejši dobi najdemo Negovo kot zelo razgiban kraj. V srednjem veku je tod vodila živahna trgovska cesta, ki nam o njej pričajo benečanski napisi. Vas se prvič omenja v listini, izdani med letom 1106—1124. Prvi znani lastniki Negove in okolice so bili grofje Spanheimi, ki so jo okoli leta 1120 podarili šentpavelskemu samostanu na Koroškem.¹ Prvotni grad je verjetno postavil slovenski plemič Negroj, po katerem je tudi kraj dobil ime »Negova«. Negroj je živel okoli leta 1190 pri Pesnici in je bil kot priča navzoč v Mariboru, kjer je štajerski vojvoda Otokar razsodil spor med admontskim samostanom in njegovim komornikom Wulfingom.² Čigav je bil grad v XIII. in XIV. stoletju, ni znano. Konec XIV. stoletja se omenja plemenita rodbina Winden, katere last je bil tudi Maribor in Betnava (Windenau), nato rodbina Perneggi. V XV. stoletju so bili vedno pogostejši boji med Avstrijo in Madžarsko na eni strani, na drugi strani pa skupne borbe s Turki, ki so vedno globlje prodirali v naše kraje. V bojih med cesarjem Friderikom in ogrskim kraljem

Matijo Korvinom je kralj Matija dosegal vedno večje uspehe. Kralj Matija je že zasedel Nižjo Avstrijo do Anize, tudi Dunaj se mu je vdal leta 1485, pokrajine med Dravo in Muro so bile v ogrski posesti, kjer sta vključeni tudi Ormož in Negova.⁴ Leta 1487 je kralj »Matjaž« zasedel grad Negovo z okolico. Na ta dogodek spominja krogla z letnico 1487 nad vrati starega gradu. Grad je prepustil grofu Juriju Zagorskemu, sinu Jana Vitovca, ki mu je dal v zameno Krapino. Po smrti kralja Matije — umrl je leta 1490 — je dobil vsa posestva njegov zvesti stotnik Jakob Sekelj, ki je obljubil zvestobo cesarju ter mu izročil vsa solnograška mesta in druga posestva, ki so si jih Ogrji priborili na Štajerskem. Zato je moral tudi grof Jurij zapustiti Negovo in se vrniti nazaj v Zagorje. Negovo je cesar Friderik 1492 prepustil za plačilo ponovno Jerneju Perneggiju. Jernej je odstopil Negovo svojemu bratu Štefanu. O njem nam ni znano nič drugega, kakor to, da so umrli on in njegova brata Jernej in Viljem brez moških dedičev. Tako so ta posestva prišla v tuje roke.

Kmalu nato zasledimo Negovo v posesti slavne družine Trautmannsdorf. Trautmannsdorfi so dali mnogo hrabrih junakov in modrih državnikov, spadajo pa med najstarejše in najslavnejše plemenite rodbine na Avstrijskem. Njihova domovina je Štajerska, zasledimo jih že leta 984. Zanimiv je tudi rodbinski grb, ki stoji nad vhodnimi vrati starega gradu.

Prvotni grb je ščit od zgoraj navzdol, razdeljen v dve polovici: ena je bela, druga